

Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Mart 2017 21(1): 225-235

Robert Musil'in "Grigia" Adlı Novelinde Benlik Arayışı (*)

Nalan SAKA (**)

Öz: Bu çalışmada, 20. yüzyıl Alman edebiyatında kendine özgü üslubuyla adından sıkça söz ettiren Avusturyalı yazar Robert Musil'in "Üç Kadın" adlı novel üçlemesinin ilki olan "Grigia"nın tematik açıdan bir analizi yapılmıştır. Öncelikle yazarın yaşadığı dönemin tarihsel ve felsefi arka planında hangi olayların ve düşüncelerin olduğuna yer verilerek bir literatür tartışması ortaya konulmuştur. Sonrasında yazarın hayatı ve yazınsal kimliği üzerine bilgi verilerek yazın anlayışına, yapıtlarında vermek istediği mesaja dikkat çekilmiştir. Ele alınan novelde kahramanların yaşantı dünyasından hareketle bireyin özünü bulma arayışı içerisinde sürüklendiği hayatın bir panoraması çizilmeye çalışılmıştır. Modern hayatın içine hapsolmuş bireyin kendini gerçekleştirme yolunda attığı adımlar somut bir şekilde gözler önüne serilmiştir. Yapılan psikolojik analizler neticesinde başkahraman Homo'nun içinde bulunduğu durum ve yaşadığı bunalım daha iyi anlaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Robert Musil, benlik arayışı, modern yaşam.

Identity Search in the Novella "Grigia" by Robert Musil

Abstract: In this study, Grigia, the first one of the "Three Women" trilogy by Austrian author, Robert Musil who has his name rather frequently mentioned due to his unique style in 20th century German literature was analysed thematically. First of all, a literature review was made including the events and ideas in the historical and philosophical background of the period in which the author lived. Further, it was called the attention to the message which the author tried to convey in his works by giving information about the author's life and literary identity. Starting from the life worlds of the characters in this novel, it was tried to draw a panorama of the life in which the individual drifted in the search of his soul. The taken steps into self-realization of the individual confined in the modern life were tangibly unfolded. As a result of the psychological analysis, the situation in which the protagonist Homo is and the depression which he has was clarified.

Keywords: Robert Musil, identity search, modern life.

Makale Geliş Tarihi: 11.10.2016

Makale Kabul Tarihi: 26.11.2016

*) Bu çalışma, 19-22 Mayıs 2016 tarihleri arasında Almanya'nın Berlin şehrinde gerçekleştirilen uluslararası AGP International Humanities and Social Sciences Conference adlı kongrede sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

**) Arş. Gör., Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü (e-posta: nalan.saka@atauni.edu.tr)

I. Giriş

İnsanoğlu çoğu zaman günlük yaşamın sıradanlığı ve sıkıcılığı sebebiyle bulunduğu ortamdaki uzaklaşmak ister. Hayatın akışını değiştirme çabası içine girer, ancak işler planladığı gibi gitmez. Değişen zamana ayak uydurmakta zorluk çeken birey bir bunalımın içine düşer ve “ben kimim?” sorusunu kendine sormaya başlar. Modern çağ insanın yaşadığı söz konusu durum Robert Musil’in “Grigia” adlı novelinden hareketle somut bir şekilde gözler önüne serilecektir. Yapıtı analiz etmeye geçmeden önce yazarın yaşadığı dönemin tarihsel arka planında hangi olayların, felsefe alanında ise hangi düşüncelerin olduğunu açıklamak fayda sağlayacaktır. 1880 – 1942 yılları arasındaki Musil’in hayatı, Avrupa tarihi açısından çok ilginç bir dönemi akıllara getirir. Başlangıçta umut vadeden bir Avrupa ile karşı karşıya gelen insanoğlu, ardından gelen iki dünya savaşıyla birlikte büyük bir yıkım yaşar. Bilim ve teknolojinin iyilikten ziyade kötülük getirdiği acı bir şekilde keşfedilir. Yakılıp yıkılan şehirler, ölen milyonlarca sivil insan bunun en somut kanıtıdır. Öte yandan Almanya’da Nazilerin iktidara gelmesiyle birlikte Yahudilere yapılan büyük katliama tanık olunur. Yüzyılın en kanlı savaşlarından biri olarak Avrupa tarihine geçer. Yine bu dönemde kapitalizmin tüm dünyayı ele geçirmesiyle insan hayatı ucuzlanmış, değer kaybetmiştir. Makineleşmeyle birlikte insan işinden, gücünden olmuştur. Bütün bu olup bitenler ister istemez tüm değer yargılarını alt üst eder. İnsanoğlu kendini bir yozlaşma ve yabancılaşma sürecinin içinde bulur. Yılmaz Özbek bu konudaki görüşlerini ünlü filozof Friedrich Nietzsche’nin o meşhur sözünden hareketle ortaya koyar: “Toplumun var olagelen değerleri anlam yitimine, anlam kaymasına neden olmuştur. Aşkın değerlerin yerini, yeni dünya değerleri almıştır. İnsan, gerçek üretmenin ve yaratmanın kendisi olduğuna karar vermiştir. Bu gelişmeleri izleyen Nietzsche “Tanrı öldü, Tanrı’yı biz öldürdük” der.” (Özbek, 2007: 12) Nietzsche, içinde yaşadığı çağa karşı eleştirel bir tutum sergiler. Ona göre insanlık ürettiklerine tapar hale gelmiştir. Her şeye sahip olma arzusu ve hırsı, insanı doyumsuz yapmış ve tüm insani değerler anlamını yitirmiştir. Bireyin kendine ve başkalarına inancı artık kalmaz. İnsanlar umursamaz ve bencil hareketleriyle tuhaf varlıklara dönüşürler.

Robert Musil, Friedrich Nietzsche'nin felsefesinden etkilenerek benliğin sonsuz olasılıklara donatılmış bir oluş olduğunu vurgular (Talay, 2011: 1). Musil’in yarattığı kahramanlar toplumda kendilerine bir yer edinmeye ya da kimlik oluşturmaya çalışırlar. Bunun yolunun var olanın dışında alternatif bir yaşam sürmekten geçtiğine inanırlar. Yıldız Ecevit, Musil üzerine yaptığı araştırmalar neticesinde yapıtlarının çoğunda genellikle olasılıklar üzerine kurulu bir yaşamdan bahsedildiğinin altını çizer: “Musil’in tamamlanmış, hazır bir dünya görüşüne tahammülü yoktur. Yaşam onun için ‘bir kerelik olan’dır: sürekli yinelenen bir olgu değildir; olasılıklarla biçimlenir. Onun figürleri ‘olasılık insanı’dırlar; gerçeklikle, olasılıklar arasındaki soyutlamalar dünyasında yaşarlar.” (Ecevit, 1992: 119)

Musil’in yapıtlarındaki kişiler, olasılıklarla dolu bir yaşamı kendilerine öngörür. Alışılmış rollerden uzaklaşarak hayatla bambaşka bir ilişki kurmanın yollarını ararlar. İnsan hayatındaki İyi-Kötü, Akıl ve Duygu, Kadın- Erkek... vb ikiliklere meydan okuyan Musil, risk almanın, koşulsuz deneyim yaşamının peşinden gider. Yazarı daha

yakından tanımak ve yapıtlarında vermek istediği mesajı daha iyi kavramak adına hayatı ve yazınsal kimliği üzerine bilgi vermek yararlı olacaktır.

II. Robert Musil'in Hayatı ve Yazınsal Kimliği

20. yüzyıl çağdaş Alman edebiyatının önde gelen isimlerinden Robert Musil, 1880 yılında Avusturya'nın Klagenfurt şehrinde dünyaya gelir. Öğrenim hayatının her aşamasında verdiği kararlarda babasının büyük etkisinin olduğunu söylemek yerinde bir ifade olacaktır. Çünkü Musil onun isteği doğrultusunda hareket ederek mühendislik mesleğini seçer. Daha sonra belli bir alanla sınırlı kalmayıp Berlin Üniversitesi'nde felsefe, fizik, matematik ve psikoloji alanlarında eğitim alır. Diğer bir deyişle yazın dünyasıyla tanışmadan önce Musil'in çeşitli alanlarda fazlasıyla yetkin olduğu görülmektedir. Henüz 26 yaşındayken kaleme aldığı ilk romanı *Genç Törless*, tüm dünyada büyük yankı uyandırır ve onun yazınsal çevrede dikkat çekmesini sağlar. Kamuran Şipal'ın çevirisiyle Türkçeye kazandırılan kitabın arka kapağında romanın içeriğiyle ilgili şu düşünceler yer alır:

Roman, 'seçkin' ailelerin çocuklarının gittiği bir yatılı okulda okuyan 'Genç Törless'in duygusal ve düşünsel bocalamalarını konu alıyor. Büyüme sancuları, aileden kopuş, ev özlemi, boğucu okul ortamındaki yalnızlık, cinsellikle ilk tanışma, öğrenciler arası ilişkilere bakış, sorgulamalar... Bütün bunlar titiz ayrıntılarla işleniyor. Ustaca çizilen diğer kişilikler de onun olgunlaşma serüveninin berraklık kazanmasına yardımcı oluyor. Romanın kilit noktasını, Törless'in, öğrenciler arasında gittikçe ağırlaşan şiddet ilişkileriyle, insan ruhunun karanlık yüzüyle karşılaşması oluşturuyor. Bu yönüyle Genç Törless, Nazi dönemini çok önceden haber veren, adeta kehanet niteliği taşıyan etkileyici bir eser (Musil, 2000: Arka kapak).

Musil'in gençlik yıllarında yazdığından hareketle bu yapıtta ergenlik dönemi içerisinde yaşanan problemlerin ele alındığını söylemek mümkündür. Çocukluktan yetişkinliğe geçiş döneminde ortaya çıkan bedensel ve ruhsal değişimler çeşitli sorunları beraberinde getirir. Yukarıda adı geçen roman da bu konuya açıklık getirmektedir. Psikolojik açıdan derin analizler taşıyan roman, kısa sürede okuyucu kitlesinin dikkatini üzerine çekmeyi başarır. Böylece Musil, yazarlığa adım atarak kendisine teklif edilen akademik kariyer yapma fikrinden vazgeçer. Yazın dünyasına katılmasıyla birlikte çeşitli türlerde yapıtlar ortaya koyar. Öykü alanında *Birleşmeler* (Vereinigungen, 1911), *Üç Kadın* (Drei Frauen, 1924), dramada ise *Hayalperestler* (Die Schwärmer, 1921), *Vinzens ve Önemli Adamların Kadın Dostu* (Vinzenz und die Freundin bedeutender Männer, 1923)'dur. 1930 yılında ilk cildi yayımlanan *Niteliksiz Adam* (Der Mann ohne Eigenschaften) adlı romanıyla ise çağdaş dünya edebiyatına önemli bir yapıt kazandırır. Uzun uğraşlara rağmen çeşitli sebeplerden dolayı tamamlanamamış olan bu yapıt, modern roman türüne özgü nitelikler içerir. Yazar, Avusturya-Macaristan İmparatorluğunun çöküş sürecine girmesiyle birey ve toplumda meydana gelen çözümleri büyük bir ustalıkla anlatır. Romanın başkahramanı "niteliksiz adam" olan

Ulrich'in modernleşme sürecine giren bir toplumda verdiği varoluş mücadelesini edebi bir yoğunlukla gözler önüne serer. Tümüyle gerçeklikten ve yaşanmışlıklardan yola çıkarak kurgulanan söz konusu yapıtın, bir çağ romanı olma özelliğini taşıdığını söylemek yanlış olmaz. Bir devri anlatmakla yetinmeyip toplumdaki zihniyet değişimini ve manevî değerlerin maddiyat ile yer değiştirmesini dile getirmekten de geri kalmaz. 1924 yılında yayımlanan üç ayrı novelden oluşan Üç Kadın adlı kitabın içeriğini ise ikili ilişkiler üzerinden varoluş problemleri oluşturmaktadır. Yıldız Ecevit, *Kurmaca Bir Dünyadan* adlı eserinde söz konusu kitap üzerine yaptığı tespitleri şu şekilde ifade eder:

Üç Kadın'da anlatılan üç erkektir özde; erkeklerin geçmişleri, davranışları ve geleceğe yönelik düşünceleri anlatıda yer alırken, kadınlar suskun birer silüettirler yalnızca. Bu belirsizlikleri onları daha önemli kılar; çünkü belirsizlik her "olasılığı" içinde taşır. Musil'in belki de bu yüzden novellerine başlık olarak aldığı bu üç kadın "Grigia", "Portekizli Kadın" ve "Tonka" sıradışı özellikler gösterirler; anlatılanlardaki işlevleri, erkek figürleri tekdüze bir yaşam biçiminden farklı bir varoluş düzlemine taşımaktır (Ecevit, 1992: 119).

Yazarın "Grigia", "Portekizli Kadın" ve "Tonka" adlı üç novelden oluşan bu eserinde başlıklar, dikkat çekici bir husus olarak karşımıza çıkmaktadır. Her ne kadar novellerin başlığı kadın kahramanların isimlerinden oluşsa da asıl ön planda duran erkek figürlerin yaşantı dünyasıdır. Kadınlar, erkeklerin yaşamında sadece bir dönüm noktasını oluşturur. Musil üzerine yaptığı sayısız çalışmalarla öne çıkan bir edebiyat eleştirmeni Thomas Pekar, "Üç Kadın" ile ilgili şu düşünceleri paylaşır: "Söz konusu olan bir yandan ciddi boyutta artan aşk ve birliktelik duygusu diğer taraftan toplumdaki aşk sorunsalıdır." (Pekar, 1989: 110) Modern yaşamla birlikte değişen kadın erkek ilişkileri ve varoluş biçimleri farklı bir düzlemde anlatılır. Öte yandan Ecevit'in sözleriyle, "Üç novelde de yoğun simge dokusu, okuru gizemli bir atmosfere götürür; gerçek ve gerçekdışının iç içe olduğu, nesnelere farklı bir ışık altında değiştiği ve olasılık kavramının vurgulandığı ilginç öykülerdir bunlar; düşünsel alanda ise 'kimlik sorunsalı' dır irdelenen." (Ecevit, 1992: 120) Noveldeki üç kadın da, gönül ilişkisi içerisinde olduğu erkeklere kimlik duygusu kazandırma işlevini yerine getirir. Jochen Schmidt de "üç kadından her biri erkeğin bölük pörçük olan varlığını bir bütüne tamamlamaya çalışır." (Schmidt, 1975: 1) diyerek söz konusu düşünceyi destekler. Üç novelde anlatılan hikâyelerin içeriğini Ecevit şu sözleriyle özetler:

Jeolog Homo, çalışmak için geldiği İtalya'da köylü kadın Grigia'nın yardımıyla önceki yaşamına yabancılaşır. Grigia içinde yaşadıkları bu saf doğa parçasının insandaki izdüşümüdür sanki. Portekizli Kadın'da ise okurunu Ortaçağa taşır Musil. Savaşçı şövalye Ketten, alternatif yaşam boyutunu gizem dolu Portekizli karısında bulur. Novelin çok katmanlı gerçekliğinde, savaştan başka bir şey düşünmeyen Ketten, yazgısal bir raslantı sonucu yüzeysel bir gerçeklikten iç dünyasının derinliklerine iner. Bu güçlü savaşçıyı rutin yaşamının karşıtı bir boyuta çeken raslantı ise grotesk bir sinek sokmasıdır. Karşıtlıklar, ironi ve rutinin dışındaki farklı boyut, kitabın üçüncü noveli "Tonka"nın da ana özellikleri arasındadır. Bir

bilim adamı, alt kültürden basit, suskun ve sıradan bir kızla ilişkisinde yaşar bu farklı boyutu (Ecevit, 1992: 119).

Toplumun farklı kesiminden üç kadın, erkeklerin kişilik çözülmesi yaşamasına giden yolu açar. Erkeklerin bilinçaltında var olan düşünceler ve istekler gün ışığına çıkar. Gündelik hayatlarının rutinliğinden uzaklaşarak kendilerine eskisinden çok farklı bir yaşam alanı ve düzeyi oluştururlar.

III. "Grigia": Benlik Arayışı

Robert Musil'in "Üç Kadın" adlı roman üçlemesinin ilki olan "Grigia"da başkahraman Homo'nun yaşadığı kimlik bunalımı ele alınmaktadır. Mesleği Jeolog olan Homo, hikâyede modern insanı simgeler. *Homo*, Latince çağdaş insan türüne verilen ad olarak tanımlanır. Bu durumda söz konusu ismin, kahramanın karakteriyle birebir örtüşüğünü söylemek yanlış bir ifade olmaz. Musil'in kahramanlarına verdiği isimler, hikâyeyi analiz etmede yardımcı bir görev üstlenir. Hikâyeyi okumaya başlarken daha ilk paragraftan yolunda gitmeyen bir şeylerin olacağı hissettirilir. Her şeyi bilen anlatıcı, söz konusu durumu okuyucuyla şu şekilde paylaşır: "Bir dönem gelir, hayat sanki devam etmekte tereddüt ediyormuş ya da akışını değiştirmek istiyormuş gibi belirgin biçimde yavaşlar. Böyle bir dönemde insanın başına kolayca bir felaket gelebilir." (Musil, 2009: 5) Homo'nun yaşamında ters giden şeylerin var olduğu ve başına bir felaket geleceği okuyucuya sezdirilmeye çalışılır. Hayatıyla ilgili karar alma noktasındadır başkahraman. Evli ve bir çocuk babasıdır. Tekdüze giden bir hayatın içine hapsolmuş durumdadır. Gündelik hayatında yaşadığı sıkıntılar ise gün geçtikçe içinden çıkılmaz bir hal alır. Oğlunun hastalığıyla birlikte ailesinde büyük bir huzursuzluk baş gösterir. Hayatın ağır yükünü omuzlarında taşımaktan artık iyice yorulan Homo, kendine vakit ayıramamaktan şikâyetçidir:

Homo'nun hasta, küçük bir oğlu vardı; hastalığı bir seneden beri ne düzeliyor ne de kötülüyordu, doktor onun uzunca bir süreliğine kaplıcaya götürülmesini istemişti ama Homo bu seyahate katılmakta kararsızdı. Giderse kendinden, kitaplarından, planlarından ve hayatından çok ayrı kalacakmış gibi geliyordu ona. (Musil, 2009: 5)

Homo'nun hayatına dair verilen bilgilerden ilk olarak hasta bir çocuğa sahip olduğu öğrenilmektedir. Uzun süren tedavilere rağmen çocuk hala tam olarak iyileşmemiştir. Doktor onun düzenli olarak kaplıcaya götürülmesi gerektiğini söyler. Homo ise bu konuda isteksiz bir tavır sergiler. Uzun süredir içini kemiren sıkıntı zihnini meşgul etmektedir. Eğer bu yolculuğa çıkarsa kendi benliğini kaybetme durumuyla karşı karşıya kalacağına inanır:

Homo gönülsüzlüğünün büyük bir bencillik olduğunu düşünüyordu, ama daha ziyade kendini çözmekti belki de, zira daha önce karısından bir gün bile ayrı kalmamıştı; onu çok sevmişti, hala daha çok seviyordu ama çocuk yüzünden bu sevgi içine sızan suyun hiç durmadan aşındırdığı bir taş gibi çatlamıştı (Musil, 2009: 5).

Yukarıda sözü edilenlerden Homo'nun eşine karşı hissettiği duyguların artık eskisi kadar güçlü olmadığı anlaşılmaktadır. Homo, eşiyile arasındaki ilişkinin bu derece soğuk olmasının sebebini çocuğuna bağlar. Aslında burada kahraman eşinin çocukları hastalandıktan sonra kendisine daha az sevgi ve şefkat gösterdiğinden yakınmaktadır. Çünkü birbirlerini çok severek evlenmişlerdir. Mutlu ve huzurlu bir evliliklerinin olduğu söylenebilir, ta ki çocukları hastalanıncaya dek. Yazarın "taş" metaforu kullanarak anlatmak istediği, kahramanların aralarındaki soğuk ve mesafeli ilişkidir. Homo henüz daha yaşadığı kimlik bunalımının başlangıcındadır. Bu bunalımdan kurtulmak ve iç huzura kavuşmak için eşi ve çocuğundan biraz uzaklaşmanın kendisine iyi geleceğini düşünmektedir. Bu sebepten ötürü bir iş seyahatine çıkmaya karar verir:

İki gün sonra Fersena Vadisindeki eski Venedik altın madenlerini yeniden açmak isteyen bir şirkete ortak olmaya davet edildiği bir mektup aldı. Mektup, birkaç yıl önce bir seyahatte tanışıp bir iki gün dostluk ettiği bir beyden, Mozart Amadeo Hoffingott'tandı... İki telgraf çekti; birinde karısına hemen yola çıkacağını ve adresini daha sonra bildireceğini söylüyor, diğerinde de, maden açma çalışmalarına jeolog olarak katılmayı ve girişime belki büyükçe bir miktar para yatırmayı kabul ediyordu (Musil, 2009: 5).

Homo, eşi ve hasta çocuğunu geride bırakarak İtalya'nın dağlık bir kasabasına altın madeni arama çalışmalarına katılmak üzere yola çıkar. Bu yolculuk özünde Homo'nun içine düştüğü kimlik bunalımından bir kurtuluş çabasıdır. Mozart Amadeo Hoffingott'un kendisine teklif ettiği işi kabul ederek ailesinden uzakta kendini büyümlü bir dünyanın içinde bulur. Altın madeni bulma fikri burada Homo'nun benliğine kavuşma arzusuyla eşdeğerdir. Kahramanın hayatına anlam verme çabasını sembolize eder. Anlatıcı, Homo'nun içinde bulunduğu ruh halini semboller kullanarak anlatmayı yeğler. Homo'nun içine girdiği bu yepyeni büyümlü dünya hikâyede ilk olarak şu şekilde tasvir edilir:

Orman kışı kırmızı, sarı ve yeşille atlatmıştı; ağaçlar yapraklarını dökmediğinden, kuru ve taze yapraklar mezarlık çelenkleri gibi karmakarışık örülmüştü, hala çok iyi seçilebilen kırmızı, mavi ve pembe küçük villalar ise kendilerine yabancı, acayip bir biçim yarasını tüm dünyaya duygusuzca sergilercesine rasgele atılmış zarlar gibiydi. Fakat yukarıdaki orman karanlıktı ve dağın adı Selvot idi. Ormanın üst tarafında geniş, yumuşak dalgalarla komşu dağları aşarak küçük, dik vadiye eşlik eden karla kaplı dağ yaylaları vardı, keşif heyeti bu küçük vadiye girecekti (Musil, 2009: 6-7).

Yukarıdaki betimlemelerde tüm renklerin ve karşıt durumların bir arada olduğu küçük bir vadiden söz edilmektedir. Kullanılan benzetmelerin çokluğu ise bir başka dikkat çeken özelliktir. Anlatımın nesnellikten uzaklaşarak öznelliğe doğru geçiş yaptığını söylemek yerinde bir ifade olacaktır. Muhteşem doğa görüntüsü karşısında büyülenmemek imkânsız gibi görünüyordu Homo ve diğerleri için. Altın madeni bulmak fikriyle çıkılan bu keşif gezisi, doğanın eşsiz güzelliğiyle birleşir. Hikâyede söz konusu durum şu şekilde betimlenir:

Süt getirip polenta almak için indiklerinde bu dağlardan adamlar, çayırdaki çiçekler misali dağ yarıklarında bol miktarda büyüdükleri söylenen saf kuvars ve ametist de getiriyorlardı bazen ve bu muhteşem güzellikteki masal nesnelere bazı gecelerdeki yıldızlar gibi yabancı bir aşinalıkla titreşen bu yörenin görüntüsünün altında özlemle beklenen bir şeyin gizlendiği izlenimini daha da güçlendiriyordu (Musil, 2009: 7).

Kahramanın içine girdiği bu yeni dünya, dış dünyadan çok farklı özellikleri içinde barındırmaktadır. Homo, çarpıcı doğal görüntüler arasında hareketli ve canlı bir ortamdır. Çiçekler, dağlar, çayırlar, ağaçlar... Bu apaydınlık masalsi dünyada iç huzura kavuşacağına olan inancı yüksektir. Sanki dış dünyadan izole edilmiş bir şekilde dağın yamacında bulunan bu vadi aslında Homo'nun yaşadığı bunalımın somut bir ifadesi olarak görülebilir. İçinde yetiştiği ortamda kendini yalnız hisseden Homo, günlük kaygılardan kurtulmak adına uzak bir diyara gider. Homo'nun gittiği o yerde gözlemledikleri ise şu şekilde anlatılır:

Burada güzel bir hayata adım atılmıştı. Gündüzleri dağlarda, çökmüş eski maden galerilerinde ve yeni sondaj denemelerinde ya da geniş bir yolun yapılması planlanan vadinin patikalarındaydılar; karın erimesine şimdiden gebe, yumuşak ve uçsuz bucaksız bir havadaydılar. İnsanlara para saçıp Tanrılar gibi hüküm sürdüler. Kadın erkek herkesi işe koştular. Erkeklerden çalışma ekipleri kurdular ve onları haftalarca kalacakları dağlara yolladılar, kadınlardan ise, geçilmesi zor patikalardan yedek alet ve kumanya getirecek taşıma kabileleri oluşturdular (Musil, 2009: 8).

Dağın yamacında yeşillikler arasına kurulmuş köyde yaşayan kadın erkek tüm insanlar ellerinden geldiği ölçüde maden arama işlemlerine yardım etmeye çalışırlardı. Yörenin kadınları var güçleriyle maden işleri için malzeme taşırlardı. Erkekler ise evlerinden ve eşlerin uzak kalıp madende çalışmaya razıydılar. Köylerine gelen zengin beylere dağlara bereket getirdiklerini söyleyerek her fırsatta minnettarlıklarını dile getiriyorlardı. Öte yandan daha önce hiç tanımadıkları bu insanların yaşadıkları yere gelip altın madeni aramalarına izin vermiş ve onlara karşı hiçbir şekilde önyargılı bir tutum geliştirmemişlerdir:

Bu da muhteşem bir duyguydu; dünyada başka her yerde olduğu gibi nasıl bir insan olduğuna –güvenilir mi, güçlü ve korkulacak biri mi, yoksa zarif ve güzel mi- bakılmıyordu burada, insan nasıl biri olursa olsun, hayatın meseleleri hakkında ne düşünürse düşünsün, bereket getirdiği için sevgi buluyordu; sevgi bir haberci gibi önden gidiyordu, tertemiz misafir döşekleri gibi seriliydi her yere ve insanların gözlerinde "hoş geldin" armağanları vardı (Musil, 2009: 9).

Homo, köylülerin yoksulluklarına rağmen yüreklerinin bu denli zengin olmasına hayran kalır. Sosyal statüsüne bakmadan her şeyden önce insan olarak karşılıklarına kıymet vermelerini takdir eder. Nezaket ve alçak gönüllük içerisinde sürdürdükleri

yaşam tarzı ise onun daha önce hiç tatmadığı bir duygudur. Hikâyede Homo'nun bu köye gelmeden önceki hayatında olup bitenlerin bir muhakemesi yapılır:

Şimdiye dek hep gerçeklikte yaşadığını düşünmüştü, ama onun için bir insanın diğer insanlardan farklı olmasından daha gerçek dışı bir şey olabilir miydi? Sayısız bedenlerin içinde özünün neredeyse kendi bedenine olduğu kadar bağlı olduğu bir beden olmasından? Bu bedenin açlığının ve yorgunluğunun ve duymasının ve görmesinin kendisinininkiyle ilintili olmasından? Toprağın sırlarının bir fidanın içine büyüdüğü gibi, çocuk da büyüdüğü dünyevi dertlerin ve zevklerin içine büyümüştü. Çocuğunu seviyordu, ama onlardan sonra da hayatta kalacağı gibi, ondan önce öbür tarafa ait kısmı öldürmüştü (Musil, 2009: 13).

Homo şimdiye kadar yaşadıklarını sorgulamaya başlar. İçinde yaşadığı çağa ayak uydurmakta zorluk çeken Homo insanlara karşı güvensizdir. Bütün vaktini eşi ve çocuğuyla geçirerek dış dünyadan kendini soyutlamıştır. Yalnız çocuğunun hastalığıyla birlikte evliliğinde sıkıntılar baş gösterince artık dayanamaz. Yaptığı tüm fedakârlıklara rağmen arzu ettiği mutluluğu ve huzuru bulamayınca yaşadıklarıyla mücadele etmekten vazgeçer ve sığınacak bir liman arar kendine. Aslında içine düştüğü bu bunalımın sebebi çocuğu değildi. Onun sitemi, içinde yaşadığı çağa karşıydı. Toplumun dayattığı rollerden sıyrılarak kendi öz benliğini bulmayı kendine amaç edinen Homo, kendini Öteki'ne açar:

Hayatında ilk kez sevginin hiç kuşkusuz ilahi bir kutsama olduğunu kavradı. Yaşamını bu yalnızlığa götüren kişisel yazgısını idrak etti ve artık bir dünya nimeti değil, yalnızca onun için yaratılmış büyümlü bir dünya gibi hissetti ayaklarının altındaki altın ve elmaslarla bezeli toprağı (Musil, 2009: 13-14).

Dış dünyanın ötesinde yaşamla bambaşka bir ilişki kurmanın yollarını arayan Homo, önüne çıkan fırsatları değerlendirmekten yana tercihini kullanır. Var olanın içinde yaşama zorunluluğundan kendini soyutlayarak alternatif yaşam biçimine yönelir. Sonsuz bir güven duygusu hâkimdir içinde. Artık olacıklardan korkmaz, kendini cesaretle hisseder:

O günden sonra üzerinden bir yük kalktı, sanki tutulmuş bir dizden ya da ağır bir sırt çantasından kurtulmuş gibiydi. Canlı olma isteğinin yükünden, ölüm korkusundan kurtulmuştu. İnsanın gücünün doruğundayken sonunun yaklaştığını hissettiğinde hayatın tadını çılgınca ve kana kana çıkaracağını düşünmüştü hep ama böyle bir istek duymadı, sadece kendini zor durumda hissetmiyordu artık, onu varoluşunun sultanı kılan harikulade bir hafiflikle doluydu (Musil, 2009: 14).

Homo'nun kendi yaşamını sorgulamasıyla birlikte dünyaya bakış açısı değişmeye başlar. Kahramanın içsel bir dönüşüm yaşadığına tanık olunur. Hayata tutunma gücünü kendinde bularak varoluşunun farklı yönlerini keşfetmeye çalışır. Tam bu sırada karşısına gerçek adı Lene Maria Lenzi olan fakat kendisinin ona "Grigia" ismiyle hitap ettiği bir köylü kadını çıkar ve ona içten içe bir sempati duymaya başlar:

Orada öylece oturan kadına uzaktan yaklaştıkça yüreğinin daha hızlı çarptığını kendinden saklayamıyordu; insan aniden çam kokusu ya da mantarlarla kaplı orman toprağından yükselen baharatlı kokuyu aldığında da böyle çarpar yürek. Bu duyguya her zaman biraz doğa korkusu da karışıyordu ki doğanın doğallıktan başka bir şey olmadığını unutmamak gerekir; doğa topraksıdır, keskin, zehirli, insanoğlunun boyunduruğı altına girmediğinde tümüyle insanlık dışıdır (Musil, 2009: 19).

Homo'nun Grigia'ya karşı hissettiğı saf ve temiz duygu bir süre sonra aşka dönüşür. Her ikisi de evli olmalarına rağmen bu birlikteliğı sürdürmeye kararlıdırlar. Köyde dedikodular çıkmaya başlayınca Grigia ilişkilerini bitirmek ister, fakat Homo onu ikna etmek için elinden geleni yapar. Olacaklardan habersiz bir şekilde onu dağın yamacında bulunan kimsenin girmeye cesaret edemediğı eski bir maden galerisinin içine götürür ve orada onunla beraber olmak ister. Yalnız Grigia'nın kocasının madende çalışan bir işçi olduğunu ve onları kolayca bulabileceğini aklına getirmes. Tam o sırada adam oradan geçerken Homo'yu ve eşini birlikte görür. İçine sürünerek girilebilen bu eski madenin girişinde durarak onların dışarı çıkmasını bekler. Her ikisi de çıkışa doğru ilerlerken önlerine bir kaya parçası yuvarlanır. Grigia yaptıklarından dolayı duyduğu pişmanlığı feryat edercesine haykırır, kocasına kendini affettirmek ister. Homo ise içine düştüğü bu felaketten kurtulabilmenin artık çok geç olduğunu farkındadır ve yaşama umudunu kaybetmiştir:

Eskiden, kaçışı olmayan böyle bir hapishanede aşkın ısırtıklar gibi keskin olacağını düşünürdü belki ama Grigia'yı düşünmeyi bile unuttu. Omzunu omzunda hala hissetmese de, Grigia ondan ya da O Grigia'dan uzaklaşmıştı; tüm hayatı, hala var olduğunu bileceğı ama asla uzanamayacağı kadar uzaklaşmıştı (Musil, 2009: 27).

Yaşamla ölüm arasında sıkışıp kalmış bir durumda artık Grigia'yı düşünmekten vazgeçer. Grigia da zaten canını kurtarmanın peşindedir. Onu geride bırakıp uzaktan görünen ışığı takip ederek çıkış yolunu bulur. Homo ise yazgısına boyun eğip ölümü kabullenmiş durumdadır. Hayata yeniden geri dönme gücünü kendinde bulamaz. Bedeninin halsizleşip hafiflediğine ve bilincini kaybettiğine tanık olunur:

Bir keresinde böylesi küçük uyanışlardan birinde hızla yerinden sıçradı: Grigia gitmişti; içinde daha biraz önce gittiğine dair keskin bir his vardı. Gülümsedi; çıkış yolundan hiç söz etmemişti; onu geride bırakmak istemişti; kocasına kanıt olarak!... Ama hayata geri dönmek için belki de fazla güçsüzdü o anda, istemiyordu ya da bilincini yitirmişti (Musil, 2009: 27).

Grigia dış dünyaya dönerek her şeyi bitirir. Homo benliğini ararken karşısına çıkan iki seçenektен ölümü tercih eder. Bir maden galerisi içinde karanlığa hapsedilmiş bir vaziyette yaşamını yitirmeye razı olur. Aydınlıktan karanlığa, yaşamdan ölüme doğru giden yol metinde somut bir şekilde gözler önüne serilir. Öte yandan yörede altın bulunamayacağı fikri anlaşılınca tüm maden arama çalışmalarına son verilir:

Aynı saatte aşağıda Mozart Amadeo Hoffingott, tüm çabalar sonuçsuz kaldığı ve girişimin başarısızlığı anlaşıldığından çalışmanın kesilmesini emrediyordu (Musil, 2009: 27).

Hikâyenin sonu, başlangıcında söylenenlerle bire bir örtüşmüş durumdadır. Başkahraman Homo'nun hazin sonucuyla biter. Aynı zamanda maden arayışındaki tüm çabalar başarısızlıkla sonuçlanır ve çalışmanın durdurulmasına karar verilir.

IV. Sonuç

İnsanın bir birey olarak içinde yaşadığı topluma karşı birtakım görev ve sorumlulukları vardır. Zaman içinde kaçınılmaz olarak farklı rollere girmek mecburiyetinde kalır. Sürekli başkaları adına yaşamaktan kendi benliğini unutan birey, bir boşluk içine düşer ve hayatını sorgulamaya başlar. Bu yaşanan süreç içinde zaman ve mekân olgusu da anlamını yitirir. Birey, içinde bulunduğu çevreden uzaklaşarak kendini özünü bulma arayışı içerisinde bulur. Bu bağlamda Musil, söz konusu durumu başkahraman Homo'dan hareketle anlatmaya çalışmıştır. Kahramanın dış gerçeklikten ayrılıp yeni bir evrene "büyülü bir dünyaya" geçmesiyle birlikte birbirine zıt iki farklı dünya ortaya koyulmuştur. Bir tarafta hayatın hızlı aktığı modern bir yaşam tarzı dururken diğer tarafta son derece huzur dolu, dingin ve doğal bir yaşam vardır. Homo söz konusu doğal niteliklerle bütünleşmiş bir yaşama adım atarken zihnini tüm olumsuz düşüncelerden arındırmış ve kendiyi baş başa kalmıştır. Kendi olduğunu sandığı alışılmış rollerden sıyrılıp varoluşunu sorgulamayı kendine amaç edinmiştir. Bu noktada kahramanın içsel bir dönüşüm yaşadığı ve var oluşunun farklı yönlerini keşfetmeye çalıştığı gözlemlenmiştir. Dış dünyanın ötesinde yaşamla bambaşka bir ilişki kurmanın yollarını aradığı tespit edilmiştir. Var olanın içinde yaşama zorunluluğundan kendini soyutlayarak alternatif yaşam biçimine yönelmiştir. Homo'nun varoluş kaygısı ile baş etmenin yolunu mistik dünyada bulduğu sonucuna varılmıştır. Aşkın bir üst iradenin varlığının olduğuna inanarak bu sorununa çare bulmaya çalışmıştır. Tüm evreni yaratan mutlak bir gücün iradesine bağlı olduğunu yani bir kaderinin olduğunu düşünmeye başlamıştır. Aklın yerine içgüdüleriyle hareket etmeyi tercih etmiştir.

Duygu ve akıl karşıtlığının bir arada sunulduğuna tanık olunmuştur. Homo'nun, mantığı ve rasyonelliği, Grigia'nın ise duygusallığı, irrasyonelliği, mistik hayatı temsil ettiği kanısına varılmıştır. Sonrasında ise bu kadın-erkek temsillerinde çözümler baş göstermiştir. Hikâyenin sonunda Grigia'nın Homo'yu madenin karanlığında bırakarak dış dünyaya dönmesi, artık duygularından vazgeçip aklıyla hareket ettiğinin somut bir kanıtı olarak gözler önüne serilmiştir. Yaşam ve ölümün tam ortasında tek başına kalan Homo'nun ise ebediyetteki sevgilisine, öteki yarısına kavuşma arzusu içinde olduğu ve yeniden hayata dönecek gücü kendisinde bulamadığı görülmüştür. Benliğini ararken karşısına çıkan iki yoldan karanlık olanı yani ölümü seçtiği açıktır.

Kaynaklar

- Ecevit, Y. (1992). Kurmaca Bir Dünyadan Yazın İncelemeleri, Gündoğan Yayınları, Ankara.
- Musil, R. (2000). Genç Törless, (Çev. Kamuran Şipal), İletişim Yayınları, İstanbul.
- Musil, R. (2009). Üç Kadın, (Çev. Zehra Aksu Yılmaz), Helikopter Yayınevi, İstanbul.
- Özbek, Y. (2007). Edebiyat ve Psikanaliz, Çizgi Kitabevi, Konya.
- Pekar, T. (1989). Die Sprache der Liebe bei Robert Musil, Wilhelm Pink Verlag, München.
- Schmidt, J. (1975). Ohne Eigenschaften: Eine Erläuterung zu Musils Grundbegriff, Niemeyer Verlag, Tübingen.
- Talay, Z. (2011). "Kayıp 'Özben': Musil'in Törless'i ve Atay'ın Turgut-Selim'i". *Roman Kahramanları*, Sayı: 5, İstanbul.